

УДК 346:347

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v105.2025.9>

Є. О. Зайцев

КОНЦЕСІЯ ЯК ФОРМА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ГЕНЕЗИС НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Із проголошенням незалежності перед Україною було поставлено завдання щодо забезпечення ефективності державно-владних інститутів та створення умов для економічного зростання держави та приватного бізнес-сектору. Реалізація цього завдання ускладняється через низку об'єктивних чинників, зокрема, світову економічну кризу. Складним викликом для економіки України стала економічна криза, викликана збройною агресією щодо України. В таких складних геополітичних умовах Україна вимушена шукати чинники підвищення ефективності економіки.

Досвід багатьох країн з різними економічними системами, рівнем розвитку ринкових відносин свідчить про те, що одним з найбільш ефективних шляхів покращення кількісних і якісних характеристик діяльності об'єктів державної та комунальної власності є залучення до фінансування і управління цими об'єктами приватного капіталу на умовах ДПП. Разом з цим, найбільш поширеною у світі формою здійснення державно-приватного партнерства є концесія.

Механізм концесії дозволяє державі покласти на приватний сектор інвестиційні, соціальні, екологічні та інші зобов'язання на весь період концесії, при цьому, зберігаючи у державній власності як існуюче, так і новостворене майно. Водночас, державний бюджет отримуватиме частку доходів від діяльності приватного інвестора у вигляді концесійних платежів.

За таких умов важливого значення набуває дослідження механізму реалізації концесійних відносин та їх правового регулювання в історичній ретроспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження концесії як форми ДП партнерства було присвячено чимало наукових праць вітчизняних вчених, зокрема таких, як Гончарук Л. М., Дубок І. П., Кабачек В. В., Малін О.Л., Мілаш В.С., Терещенко С.В. та інші.

Метою статті є здійснення ґрунтовного аналізу нормативного регулювання концесії як форми державно-приватного партнерства в історичній ретроспективі.

Виклад основного матеріалу. Державно-приватне партнерство як особлива форма співробітництва між державою та приватним сектором має глибоке коріння. Перші відомі протоформи державно-приватного партнерства (далі по тексті – ДП партнерства, ДПП) функціонували ще до VI ст. до нашої ери (далі по тексті – до н.е.).

Найпершою відомою людству протоформою ДП партнерства є відкуп, який, як зазначає О.Л. Марін, існував у Персії (559–330 рр. до н.е.), Єгипті (з VI ст. до н.е.), Греції (VI ст. до н.е.). У середні віки (з XIII ст.) існували відкупи у Франції, Голандії,

Іспанії, Англії. У США на стику XIX–XX століть існували відкупи для стягнення податкових недоїмок. Відомо про митні, соляні, винні відкупи на території нинішньої України, які виникли у XVI ст. та зросли в XVIII–XIX ст., забезпечивши надходження в казну від питного податку на рівні 40% всіх податків [1].

Загалом відкуп став одним із перших способів безпосередньої взаємодії держави (або державоподібних утворень, що існували до нашої ери) та приватних суб'єктів з метою задоволення потре держави та суспільства. Економічною основою відкупів є спільна реалізація економічного інтересу у вигляді одержання прибутку приватним сектором та реалізація потреби держави у вигляді наповнення бюджету за рахунок залучення ресурсів обох сторін. Держава, маючи ресурс у вигляді об'єкта відкупу, передає його в управління (користування або розпорядження) приватному суб'єкту, який має ресурси у вигляді часу, персоналу, інфраструктури. Як наслідок, держава, не здійснюючи жодних дій з об'єктом відкупу, одержує фінансову вигоду за рахунок залучення приватної сторони, а приватна сторона одержує можливість розвитку фінансової діяльності та прибуток, частина з якого відходить державі.

Не зважаючи на плин часу, модель та основна ідея ДП партнерства залишилися незмінними – одержання спільної вигоди державою та приватним сектором за допомогою спільних зусиль.

Особливою, незвичною протоформою ДП партнерства є концесія, яка і сьогодні є популярним способом взаємодії держави та приватних суб'єктів. Як відмічає О.Л. Марін, вперше концесії виникли в XVII ст. в Англії, США, Франції [1].

Економічною основою концесійних відносин є спільне втілення економічного інтересу представників приватного сектору (концесіонерів) та потреби держави у галузі будівництва виробничої інфраструктури шляхом поєднання зусиль держави та приватного сектору. Економічна модель взаємодії сторін концесійних відносин полягає в наступному. Держава, маючи у володінні об'єкт концесії, та не маючи ресурсів для самостійної його побудови, вдосконалення, функціонування тощо, залучає представника приватного сектору, який має фінансову та управлінську спроможність забезпечити будівництво, реконструкцію та/або стає функціонування об'єкта концесії. Об'єкт концесії за рахунок залучення фінансових інвестицій концесіонера починає та/або вдосконалює надання послуг, здійснення робіт або товарів споживачу, який сплачує концесіонеру плату за товари, роботи, послуги, за рахунок яких концесіонер здійснює компенсаційні та концесійні виплати державі, у володінні якої знаходиться об'єкт концесії.

Загалом, вчені визначають три етапи становлення концесії у Європі:

1) феодалний, під час якого запровадили механізм передання земель монархами (імператорами, королями тощо) своїм васалам;

2) колоніальний, під час якого здійснювалася діяльність Вест-Індської та Ост-Індської торгових кампаній, яким держава передала частину урядових повноважень щодо здійснення управління колоніями;

3) сучасний, під час якого концесія набула характеру індустріальності та отримала форму привілею.

Першими відомими концесіями стали освоєння корисних копалин в Іспанії в 1256 році, видобуття нафти в Італії в 1400 році та будівництво каналу у Франції

в 1554 році. Окреслені проекти виникли у формі договору між державою та приватними інвесторами для залучення їх фінансових ресурсів у розвиток економіки держави, при якому інвесторам надавалось довгострокове користування майном, що належало до державної або муніципальної власності, або надавалось монопольне право на здійснення певного виду діяльності.

Концесія як форма співробітництва набула поширення на теренах Європи на початку XIX ст. у галузі міського та муніципального господарств, а також у сфері монопольної власності держави. Особливої популярності набули концесійні договори щодо будівництва та реконструкції у галузі транспорту. Кожна країна Європи мала власну специфіку розвитку концесії. Територія України також не залишилася осторонь всесвітньої тенденції, націленої на залучення приватних суб'єктів на концесійній основі до реалізації різноманітних проектів.

Наприклад, у Києві в приватні руки було передано будівництво центрального водогону, яке тривало з 1870 по 1872 рр. (договір між Міською Думою та А.Є.Струве), а у 1917 р. концесія була викуплена міською адміністрацією [2]. Разом з тим, не лише у Києві концесія набула популярності. Приміром, у Харкові бельгійські підприємці отримали в концесію будівництво та експлуатацію кінної залізниці. Вона була запущена у 1882 р., але конфлікт між концесіонером та міською владою призвів до закриття проекту [3]. Також у Харкові на концесійній основі у 1881 р. було побудовано водогін, але завершилась ця концесійна історія судовим процесом [4, с. 66]. Надалі, вдалим прикладом співпраці концесіонерів з радянським урядом в Україні стало змішане товариство «Нова Баварія» у Харкові. Засновниками стали Харківська губернська рада та естонський громадянин І. Окман [4, с. 66]. У 1923 р. на підприємствах товариства працювало більше 400 робітників, а продуктивність праці була вищою за продуктивність на державних підприємствах [4, с. 67]. Але концесія була ліквідована вже у 1924 р., приводом стали проблеми на ленінградських підприємствах І. Окмана [4, с. 68].

Окреслене свідчить про те, що концесія як форма взаємодії держави та суспільства не стала новітнім засобом співробітництва із прийняттям в 1999 році Закону України «Про концесії», а має на території України глибоке коріння. Для забезпечення повного та всебічного аналізу історико-правового розвитку нормативно-правового регулювання концесії доцільним є здійснення періодизації становлення відносин концесії на території України.

Так, підставі ретроспективного дослідження розвитку ДПП взагалі та концесійних відносин зокрема на теренах України, можна виділити такі етапи становлення концесії:

1) феодалний, який охоплює період існування Київської Русі (України-Русі). В окреслений історичний період влада була зосереджена в руках великого князя київського, який мав виключне право розпорядження власністю Київської Русі, зокрема землею як основним багатством, та мав виключне право передавати землі у власність підданим та призначати князів-васалів, які правили на місцях. Загалом, можливо за юридичною формою окреслені відносини не можна вважати концесією в сучасному розумінні, проте, феодалний період заклав підвалини

для подальшого розвитку концесійної взаємодії між державою та приватними суб'єктами.

2) середньовіччя. Для окресленого періоду характерними є концесії у галузі надровикористання, які мали односторонній характер та являли собою прояв волі голови держави – монарха. Концесія виступала не двостороннім правочином, а мала юридичну силу акта законодавчої влади, носила індивідуальний характер. Зважаючи на те, що підставою для виникнення концесії в середні віки був акт публічної влади (приміром, жалувальна грамота), відносини концесіодавця (держави в особі монарха) та концесіонера (підданого, якому передавався в управління об'єкт концесії) мали характер влади-підпорядкування та будувалися на основі суворої субординації. Відповідно, волевиявлення концесіонера обмежувалося незначною дискрецією – погодитись на запропоновані умови концесії (прийняти), або не погодитись із запропонованими умовами (відмовитись).

3) дореволюційний. Особливістю зазначеного етапу розвитку на теренах України концесії є реалізація діяльності на концесійній основі як на загальнодержавному рівні, та і на муніципальному. Найбільше поширення мали концесії щодо природо-ресурсних об'єктів, але згодом концесії починають здійснювати і відносно об'єктів інфраструктури. Щодо правових підстав здійснення концесії, підхід, що полягав в односторонньому волевиявленні монарха, втратив привабливість для правового регулювання, адже виявився неефективним – нерідко волею монарха обирався представник приватного сектора, не здатний ані відмовитися від прийняття умов концесії, щоб не втратити місце поряд із монархом, ані ефективно виконувати умови концесії з метою отримання спільної вигоди у вигляді прибутку. На перший план вийшло договірне право, а правовою основою концесії стали двосторонні договори, які будувалися на спільному волевиявленні держави в особі монарха та приватного сектору.

4) радянський. Окреслений період характеризувався певною стагнацією у розвитку концесії та інших форм ДП партнерства, що пов'язано насамперед із неадекватністю радянської політики в галузі економіки. Концесії як форми співробітництва допускалися лише на початкових етапах становлення радянської держави у період з 1917 по 1937 роки, а самі концесії мали загальнодержавний характер. Головною метою залучення на концесійній основі інвесторів було подолання кризи економіки та розвиток виробничих потужностей. Концесіонери допускалися до сфер виключної монополії держави, а безпосередньо концесіонерами виступали іноземні інвестори. При впровадженні нової економічної політики також існувала можливість залучення на концесійній основі вітчизняних суб'єктів. Разом з тим, варто підкреслити, що в радянський період органами влади відкидалася сама ідея приватної власності, а тому сама взаємодія держави та приватного сектору в межах концесійних відносин не могла реалізовуватись із залученням суб'єктів господарської діяльності з числа громадян радянського союзу.

Період стагнації у питанні розвитку інститутів приватного права припинився із прийняттям Акта проголошення незалежності України [5], яким ознаменувався початок наступного етапу розвитку концесії на теренах України.

5) сучасний. Україну 24 серпня 1991 року було проголошено незалежною демократичною державою [5]. Із прийняттям цього надважливого для всього Укра-

їнського народу рішення розпочався процес ціннісних перетворень української держави та суспільства, що поєднувався із впровадженням нових механізмів господарювання та розвитку економічної спроможності країни.

У 1992 році був прийнятий Закон України «Про іноземні інвестиції» [6], яким було унормовано порядок дій іноземних інвесторів щодо здійснення інвестування на території України, окреслено форми здійснення іноземних інвестицій тощо.

Наступним важливим кроком щодо унормування концесійної діяльності стало прийняття Законів України «Про концесії» [7], «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» [8], «Про особливості оренди об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності» [9], «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» [10] та Господарського кодексу України [11], в якому глава 40 була присвячена концесії. Кожен із окреслених нормативно-правових актів закріплював визначення понять «концесія» та «концесійний договір».

Разом з тим, зважаючи на переривання практики реалізації концесійних договорів під час входження території України до складу СРСР, Україна з проголошення незалежності була вимушена наново проходити шлях до розробки, вдосконалення та популяризації механізмів залучення приватного сектору до розбудови економіки держави.

Як підкреслює С.В. Терещенко, «попри визнання у світі високого потенціалу концесії в Україні жодного масштабного проекту на умовах концесії не було реалізовано. Внаслідок аналізу відомостей центральних та місцевих органів виконавчої влади в нашій країні укладається обмаль договорів концесії (станом на кінець 2018 року – близько 200). Перевага віддається сфері житлово-комунального господарства» [12, с. 95–96].

Законодавство України у галузі регулювання відносин концесії, прийняте наприкінці ХХ століття залишалося чинним до 2019 року, та, не зважаючи на поступове оновлення через внесення змін, не відповідало сучасному світовому рівню розвитку нормативного регулювання у цій галузі, здобуткам країн Європейського Союзу та інших партнерів України в частині регулювання відносин концесії, та не відповідало потребам України в сфері розвитку економіки.

Вказані обставини призвели до актуалізації питання оновлення законодавства у сфері нормативно-правового регулювання відносин концесії. Очевидною стала невідповідність чинного законодавства ступеню розвитку економічних відносин та громадянського суспільства, внаслідок чого актуалізувалася потреба у розробці нових механізмів співробітництва держави та приватного сектору.

З метою визначення організаційно-правових засад взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі було прийнято Закон України «Про державно-приватне партнерство» [13].

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство» в редакції від 01.07.2010 року, «у рамках здійснення державно-приватного партнерства відповідно до цього Закону та інших законодавчих актів України можуть

укладатися договори про: концесію; спільну діяльність; розподіл продукції; інші договори» [13].

Згідно з ч. 1 ст. 406 ГК України в редакції від 27.07.2010 року, концесія визначалася як «надання з метою задоволення суспільних потреб уповноваженим органом державної влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі вітчизняним або іноземним суб'єктам господарювання (концесіонерам) права на створення (будівництво) та/або управління (експлуатацію) об'єктом концесії за умови взяття концесіонером на себе відповідних зобов'язань, майнової відповідальності і підприємницького ризику» [11].

Відповідно до абз. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про концесії» в редакції від 01.01.2010 року, термін «концесія» тлумачився як «надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику» [8].

Наведені положення законодавства, чинного станом день прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство», та положення власне цього нормативно-правового акту, є недосконалими, не відповідають одне одному, чим порушують принцип юридичної визначеності, та ускладнюють правозастосування.

Колізійність та зарегульованість правовідносин концесії також створювали перепони для наукового дослідження та удосконалення існуючого на той період механізму співробітництва, не сприяли дослідженню правової природи договору концесії. Окремо варто звернути увагу на той факт, що ГК України в редакції від 27.07.2010 року, Закони України «Про концесії» в редакції від 01.01.2010 року, «Про державно-приватне партнерство» в редакції від 01.07.2010 року не визначали договір концесії як форму ДП партнерства.

Л.М. Гончарук, досліджуючи правову природу договору концесії, обґрунтовував підхід, за яким зарегульованість концесійних відносин галузевими актами створює умови, за яких унеможливується вплив учасників договору концесії на ці правові відносини, та стверджує, що «регулювання договору концесії у ЦК України з властивими йому засадами та приватно-правовими принципами (свободи договору, юридичної рівності учасників, добросовісності, розумності та справедливості тощо) могло б забезпечити збалансування інтересів учасників концесійних відносин, перетворити концесію в ефективну форму залучення приватного інвестора у фінансування розбудови вітчизняної економіки» [15, с. 177].

Разом з тим, надання можливості саморегулювання відносинам, стороною яких виступають органи державної влади (суб'єкти владних повноважень), та які виникають з приводу особливого об'єкта, що перебуває у власності держави або територіальної громади, зважаючи на специфіку публічного права є неможливим, адже

створює умови для неправомірних зловживань з боку суб'єктів владних повноважень та може призвести до появи значних корупційних ризиків.

Тому, на наше переконання, найбільш виправданим є врегулювання відносин концесії нормами господарського права, адже «значення господарсько-договірного регулювання полягає в тому, що завдяки господарським договорам вводиться в дію комплекс правових засобів імперативного та диспозитивного характеру, спрямованих на досягнення оптимальних соціально-економічних результатів, що відповідають інтересам як сторін договору, так і суспільства в цілому» [16, с. 380].

Варто визнати, що правові засади особливої форми договору – концесії – мають відповідати стану розвитку підприємницької діяльності в Україні та економічних умов, що склалися.

У лютому 2019 року на конституційному рівні було закріплено незворотність європейського та євроатлантичного курсу держави шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» [17], що стало основою для активізації впровадження найкращих європейських практик на теренах України в усіх галузях публічно-правового та приватно-правового буття України.

Україна розпочала тривалий та складний шлях до гармонізації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, і вже у серпні 2019 року у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону про концесію [18], в пояснювальній записці до якого необхідність прийняття закону обґрунтовувалася тим, що «Закон України «Про концесії», який регулює концесійну діяльність і був прийнятий ще у 1999 році, є недосконалим та не відповідає передовим міжнародним практикам» [18], та відмічено, що «законопроект покликаний забезпечити систематизацію чинних нормативно-правових актів, які регулюють здійснення концесійної діяльності, гармонізацію законодавства про концесії із законодавством про ДПП, імплементацію основних принципів здійснення концесій та ДПП відповідно до права ЄС та чітке регулювання всіх аспектів концесійної діяльності» [18].

Передумовою виникнення потреби в оновленні законодавства у галузі ДПП та концесійних відносин можна вважати не лише недосконалість та колізійність нормативного регулювання, а також проблеми у сфері реалізації укладених угод щодо ДП партнерства. Так, станом на 01.01.2019 року на засадах ДПП укладено 187 договорів, з яких реалізується 52 договори (34 – концесії, 16 – про спільну діяльність, 2 інших). При цьому 135 договорів не були виконані, оскільки у 4-х з них закінчився термін дії, 18 – розірвано, а 113 – не виконувалися [25]. Тобто 61,0% укладених угод ДПП не виконувалися, залишаючись лише декларацією намірів (1% розірваних та 60,4% тих, що не виконуються) [19, с. 10]. При цьому, варто зазначити, що в Україні за період з 1991 року по 2019 рік жодного масштабного проекту на умовах концесії не було реалізовано, що значною мірою зумовлено недосконалістю, застарілістю та неузгодженістю законодавства в сфері застосування концесії та ДПП.

Прийняття нового Закону України «Про концесію» стало новим поштовхом розвитку економіки України, а перші здобутки, пов'язані із прийняттям Закону

України «Про концесію», з'явилися вже в перший рік після набрання ним чинності. Так, 26 червня 2020 року Херсонська обласна державна адміністрація на офіційному веб-порталі повідомила про підписання угоди щодо передачі ДП «Херсонський морський торговельний порт» у концесію грузинсько-швейцарській компанії-консорціуму «Рисоїл-Херсон» [20]. Окрім цього, 20 серпня 2020 року Міністерство економіки України на офіційному веб-порталі повідомило про підписання договору про передачу в концесію спеціалізованого морського порту «Ольвія» між Міністерством інфраструктури України, ДП «Адміністрація морських портів України», компанією «QTERMINALS W.L.L» та ТОВ «Кютерміналз Ольвія» [21]. Це лише поодинокі приклади ефективного залучення інвестицій в розбудову вітчизняної інфраструктури, які стали підставою для залучення інвестицій на загальну суму 3,7 млрд гривень в розбудову інфраструктури морських портів України. Вказане свідчить про ефективність оновленого механізму реалізації концесійних відносин порівняно із попереднім нормативним регулюванням.

Оновлене законодавство у галузі регулювання концесійних відносин передбачає велику кількість позитивних аспектів, зокрема, в Законі України «Про концесію» удосконалення регулювання відносин між контрагентами, які, домовляючись про умови здійснення, економічні наслідки концесії, беруть на себе зобов'язання не лише один перед одним, а й підтверджують свою спільну спроможність реалізовувати соціально-економічні зобов'язання перед державою та кінцевим споживачем. Разом з тим, недоліками Закону України «Про концесію» виступає незавершеність упорядкування вимог щодо угодоспроможності контрагентів та вимог, що висувються до довгострокової стратегії концесійної діяльності. Окреслені недоліки обумовлюють потребу у подальшому дослідженні нормативного регулювання концесії.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що дослідження історико-правового генезису нормативного регулювання відносин концесії має визначний вплив на розвиток та становлення різноманітних напрямків господарської діяльності та підвищення економічної спроможності України в цілому.

Шлях розвитку ДП партнерства на теренах України є доволі складним, що пов'язано із історичним розвитком та становленням української державності.

Із проголошенням незалежності України почався бурхливий розвиток приватно-правових інститутів, що створило підвалини для впровадження механізмів державно-приватного партнерства.

Прийняття у жовтня 2019 року Закону України «Про концесію» ознаменувало початок нового витка розвитку цього господарсько-правового інституту та створило умови для залучення чималих інвестицій у розбудову інфраструктури України та зміцнення економіки.

Разом з тим, не дивлячись на позитивні зрушення в галузі ДП партнерства, введення в Україні воєнного стану внаслідок збройної агресії російської федерації обумовлює пошуки нових шляхів для залучення інвестицій для відбудови інфраструктури держави, яка постійно потерпає від ворожих дій, що ставить нові виклики перед законодавцем та науковою спільнотою. На наше переконання, саме концесія як основна форма державно-приватного партнерства може надати можливість Україні якнайшвидше залучити інвестиції для відбудови та зміцнення України.

Література

1. Малін О. Л. Становлення державно-приватного партнерства як системи організаційно-економічних відносин. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8588> (дата звернення: 27.12.2024).
2. Дубок І. П. Історичний досвід державно-приватного партнерства. *Державне управління: теорія та практика*. 2014, вип. (2). С. 4–11.
3. Боженко А. Рейки, труби, ліхтарі: концесіонери і міська дума у творенні модерної інфраструктури Харкова. *Україна модерна: міжнародний інтелектуальний часопис*. 2018. URL: <https://uamoderna.com/md/bozhenko/> (дата звернення: 27.12.2024).
4. Кабачек В. В. Товариство з обмеженою відповідальністю «Нова Баварія» як приклад діяльності виробничих підприємств із змішаним (приватно-державним) капіталом за часів непу. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2018. (38(1147)). С. 63–72.
5. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради України; Акт від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
6. Про іноземні інвестиції : Закон України від 13.03.1992 № 2198-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-12#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
7. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
8. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг: Закон України від 14.12.1999 № 1286-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-14#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
9. Про особливості оренди об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності. : Закон України від 08.07.2011 № 3687-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-17#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
10. Про особливості передачі в оренду об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності : Закон України від 21.10.2010 № 2624-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-17#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
11. Господарський кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
12. Терещенко С.В. Вдосконалення законодавства України про концесійну діяльність в Україні. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. № 1 (37), 2019. С. 95–102.
13. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
14. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI (в редакції від 01.07.2010 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17/ed20100701#Text> (дата звернення: 27.12.2024)
15. Гончарук Л. М. Договір концесії. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ, 2012. 215 с.
16. Мілаш В.С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов : монографія / В.С. Мілаш. Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. 440 с.
17. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6> (дата звернення: 27.12.2024)
18. Проект Закону про концесію : 1046 від 29.08.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1046&skl=10 (дата звернення: 27.12.2024)
19. Малін О.Л. Аналіз розвитку державно-приватного партнерства в Україні та світі: якісні зміни та головні тренди 2020 року : Аналітичний звіт. Одеса, 2020. 31 с.
20. Підписано перший договір концесії морського порту в Україні : офіційний веб-порта Херсонської обласної державної адміністрації від 26.06.2020 року. URL: <https://khoda.gov.ua/pidpisano-pershij-dogovir-koncesii-morskogo-portu-v-ukraini> (дата звернення: 27.12.2024)
21. Підписано договір концесії спеціалізованого морського порту «Ольвія». Офіційний веб-портал Міністерства економіки України від 20.08.2020 року. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/631d0d38-5f3c-493a-ab3b-36ef3c5eed14?lang=uk-UA&title=PidpisanoDogovirKontsesiiSpetsializovanogoMorskogoPortuOlviya> (дата звернення: 27.12.2024)

Анотація

Зайцев Є. О. Концесія як форма державно-приватного партнерства: історико-правовий генезис нормативно-правового регулювання. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню протоформ державно-приватного партнерства як специфічної форми діяльності, пов'язаної із здійсненням співробітництва держави та приватного сектору з метою задоволення спільних інтересів. Проаналізовано один із перших способів безпосередньої взаємодії держави (або державоподібних утворень, що існували до нашої ери) та приватних суб'єктів з метою задоволення потре держави та суспільства, а саме викуп. Встановлено, що концесія як форма взаємодії держави та суспільства виникла ще у в XVII ст. та існує донині. Досліджено особливості концесії як особливої протоформи державно-приватного партнерства, встановлено особливості економічної та правової основи концесії. Здійснено ґрунтовний аналіз становлення концесії як засобу залучення інвестицій приватного сектору в інфраструктуру держави. Обґрунтовано, що концесія як форма взаємодії держави та суспільства не стала новітнім для України засобом співробітництва із прийняттям в 1999 році Закону України «Про концесії», а має на території України глибоке коріння. Здійснено періодизацію становлення концесії як форми співробітництва на теренах України, та виділено та проаналізовано п'ять основних етапів: 1) феодалний; 2) середньовіччя; 3) дореволюційний; 4) радянський; 5) сучасний. Проаналізовано нормативно-правове регулювання концесійних відносин в Україні після проголошення незалежності та встановлено неефективність нормативного регулювання, що існувало до 2019 року. Визначено, що передумовою виникнення потреби в оновленні законодавства у галузі державно-приватного партнерства та концесійних відносин можна вважати не лише недосконалість та колізійність нормативного регулювання, а також проблеми у сфері реалізації укладених угод щодо державно-приватного партнерства. На підставі історико-правового аналізу визначено позитивні та негативні аспекти оновленого законодавства щодо регулювання концесійних відносин в Україні.

Ключові слова: концесія, концесійні відносини, ретроспектива, нормативне регулювання.

Summary

Zaitsev E. O. Concession as a form of public-private partnership: historical and legal genesis of regulatory and legal regulation. – Article.

The article is devoted to the study of the prototypes of public-private partnership as a specific form of activity related to the implementation of cooperation between the state and the private sector in order to meet common interests. One of the first methods of direct interaction between the state (or state-like entities that existed before our era) and private entities in order to meet the needs of the state and society, namely redemption, is analyzed. It is established that the concession as a form of interaction between the state and society arose in the 17th century and exists to this day. The features of the concession as a special prototype of public-private partnership are studied, the features of the economic and legal basis of the concession are established. A thorough analysis of the formation of the concession as a means of attracting private sector investments in the state infrastructure is carried out. It is substantiated that the concession as a form of interaction between the state and society did not become a new means of cooperation for Ukraine with the adoption of the Law of Ukraine "On Concessions" in 1999, but has deep roots in the territory of Ukraine. The periodization of the formation of concession as a form of cooperation in Ukraine was carried out, and five main stages were identified and analyzed: 1) feudal; 2) medieval; 3) pre-revolutionary; 4) Soviet; 5) modern. The regulatory and legal regulation of concession relations in Ukraine after the declaration of independence was analyzed and the ineffectiveness of regulatory regulation that existed until 2019 was established. It was determined that the prerequisite for the need to update legislation in the field of public-private partnership and concession relations can be considered not only the imperfection and conflict of regulatory regulation, but also problems in the implementation of concluded agreements on public-private partnership. Based on the historical and legal analysis, the positive and negative aspects of the updated legislation on the regulation of concession relations in Ukraine were determined.

Key words: concession, concession relations, retrospective, regulatory regulation.